Rekolonizáció az állatvilágban, különös tekintettel Magyarországra

Csurgai Bence (DQBWSB)
ELTE TTK Környezettan szak
2014.01.29 Konzulens: Dr. Farkas János

Bevezetés

- Fajok eltűnése/kihalása
- Miért? → Példafajok
- Alap: jogi védelem

↓

Biodiverzitás védelme

- Globális
- Regionális

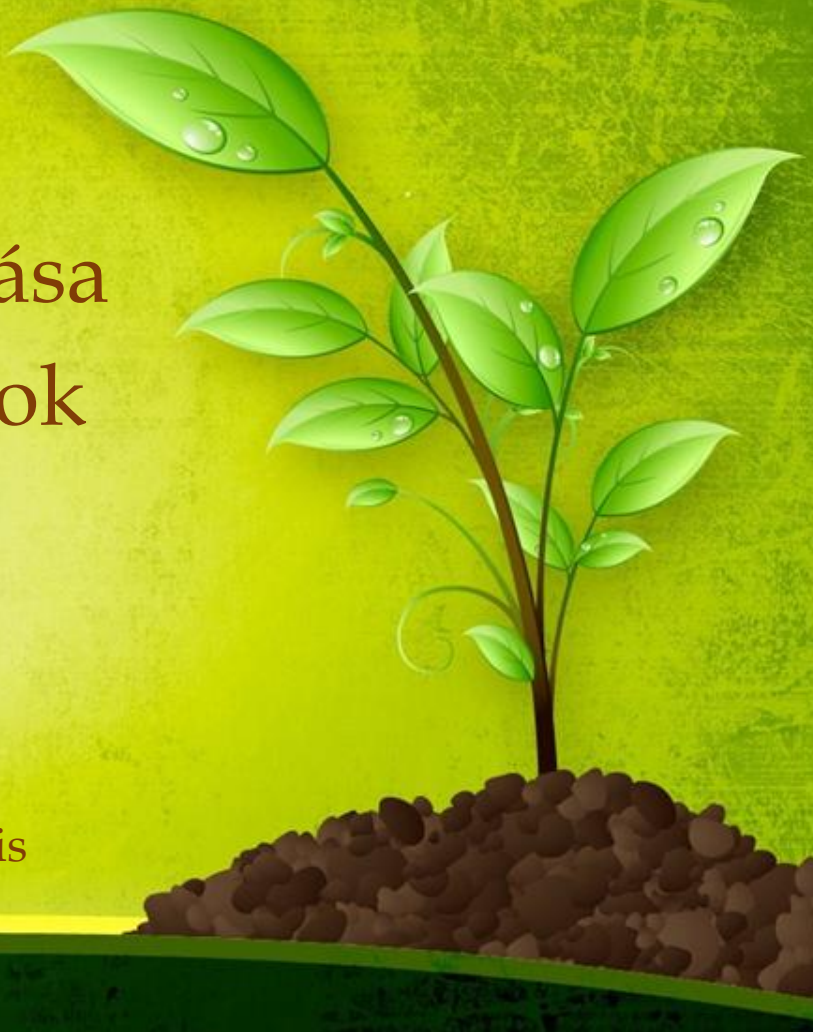

Áttekintés

- Természetes pusztulás, környezetformáló tényezők
- Önszabályozó rendszer!
- Ember: a vadászat már csak hobbi
- Kilépés az önszabályozó rendszerből, annak felborítása
- Csak az ember képes tudatosan fajokat telepíteni
- Ezzel ellensúlyozni lehet a negatív hatásokat
- Rekolonizáció: *„…szervezet bevitele eredeti elterjedési területének egy olyan részére, ahonnan az emberi tevékenység következtében eltűnt, vagy ahonnan történelmi időkben kipusztították”*
- Repatriáció (mesterségesen nevelt) v. transzlokáció (vadon élő)
- Vadvédelmi központok, állatkertek (csak kivételes eset!)

Európai vidra *(Lutra lutra)*

•Európában nagyrész kipusztult
•2000-es évek eleji aszályok, árvizek
•Folyamatos csökkenés, nem hirtelen
•Kevésbé detektálható
•Rekolonizáció előtt káros tényezők megszüntetése

A rekolonizációs programok jogi háttere

- XX. század: hiányoztak a jogi intézkedések
- Egy faj kihalásával a génkombináció örökre elveszik
- Globális és regionális hatások; jelentősen különböző
- EU, EU-n kívül: Természetvédelmi Világszövetség (IUCN)
- 1993: Biológiai Sokféleségről szóló Egyezmény (Rio)
  - Biológiai sokféleség megőrzése
  - Biológiai sokféleség komponenseinek fenntartható használata
  - Genetikai erőforrások használatából származó haszon elosztása
- Magyarországi részvételű egyezmények:
  - Berni (rovar és hüllőfajok, Rákosi vipera)
  - Ramsari (vizes területek)
  - Bonni (védett állatok és növények listája, vándorló fajok)
  - Washingtoni (veszélyeztetett fajok kereskedelme)

Európai vidra jogi védelme

- Folyók, csatornák, halastavak felügyelete, szabályozása (Víz keretirányelv (2000))
- (Nem tisztázott teljesen a keretirányelv)
- Fő cél: kipusztulás eredeti okának megszüntetése, vagy ellenőrzés alá vonása

Kiskunsági Nemzeti Park szikes tavainak puhatestűi

- Egyedi ökoszisztéma, vonzó, de érzékeny
- Kiszáradás miatt veszélyeztetett (1980-as évek: aszály)
- Vízfelület csökkenése katasztrofális hatású az élőlényekre
- Puhatestűek: különösen érzékenyek, indikátorszervezetek
- Első lépés: víz mesterséges visszajuttatása (2 helyszín, 1990)
- Tömeges pusztulás, majd újra felbukkanás → hogy?
- Szabó Sándor: apaji területen kísérletek
- Magyarázat: refugiumokba (pl: nedves iszap) visszavonulás, az optimális környezet újbóli kialakulásáig
- Hatás helyszínén, vagy állandó hely
- Összesítés: elsődleges az élőhely helyreállítása!

Túzok *(Otis tarda)*

- Magyarország hivatalos madara, legnagyobb fészkelőhely
- 2010: 1481 nagy túzok példány
- Globálisan veszélyeztetett, érzékeny, sérülékeny
- Veszély: mezőgazdasági helyeken él, territoriális
- Mezőgazdaság pusztító hatása
- Megoldási rendszer: reprodukciós modell
- 5 pontban feladatok (első fészek, embrió, fiókák, sarjúfészek, sajrúfiókák védelme)
- Repatriációs program (tojások kimentése, felnevelés), nem hatékony
- Megoldás: sokkal fiatalabb korban visszatelepítés, közelebb
- Ez a módszer a kényszer repatriáció
- Fészkek in-situ védelme

Eurázsiai hód *(Castor fiber)*

- Egyetlen hódféle az eurázsiai kontinensen, rokon: kanadai hód
- Legnagyobb termetű rágcsáló, vízi életmódra kifejlett test
- Eurázsiai: nem épít hódvárat, falba váj üreget, kanadai épít
- Kisebb szaporulatú, életre választ párt, többgenerációs család
- Kevés természetes ellenség
- XIX. Század közepén kipusztulás széle, 1988-tól védett
- Mesterséges vízszabályozás, kanyarulatok átvágása, gátak
- Első visszatelepítés: 1922 Svédország, siker
- Már azelőtt megjelentek nálunk ismét, mielőtt telepítési program kezdődött
- 1990-es évek elején Hortobágyi NP, hatalmas hiba: kanadai hódok voltak
- Ez több helyen is előfordult, katasztrofális kihatása lehetett volna
- 2000-es évek végére beszabályozták

Összegzés

- Eltérő fajoknál gyökeresen eltérő programok
- Legnagyobb veszély a tudatlanul véghezvitt rekolonizáció
- Élőhely helyreállítása elsődleges szempont

- ✓ *A visszatelepítendő fajról, környezetéről, és ökológiai hátteréről minél több információt kell begyűjteni*
- ✓ *Az információ birtokában el kell hárítani minden olyan ember okozta környezeti változtatást, amely megakadályozná a rekolonizáció sikerét*
- ✓ *Részletesebb, regionális és lokális szintű jogi háttér kidolgozása, és az általános irányelvek megújítása szükséges*
- ✓ *Alapos vizsgálatnak kell alávetni azt, hogy az eredetivel megegyező genomú egyedeket juttatnak-e vissza a környezetbe*
- ✓ *Csökkenteni kell az aktív repatriációk mértékét, és biztosítani kell a spontán visszatelepedéshez szükséges feltételeket*
- ✓ *A mesterséges felnevelés minimalizálása, vagy amennyiben ez elkerülhetetlen, a nevelés időtartamának minimalizálása.*

Köszönöm a figyelmet!